

Компетенція експерта та спеціаліста під час доказування в адміністративному судочинстві

Яна КАЛМИКОВА,
аспірантка кафедри адміністративного права
Національного університету «Юридична академія
України імені Ярослава Мудрого»

У статті аналізуються законодавство, судова практика, погляди вчених щодо визначення компетенції експерта та спеціаліста під час розгляду справи. Автором статті здійснено спеціальне дослідження статусу суб'єктів адміністративного судочинства в аспекті потреби чіткого розмежування їх прав та обов'язків, удосконалення компетенції, що сприятиме досягненню завдань адміністративного судочинства.

Ключові слова: експерт в адміністративному судочинстві, спеціаліст, ініціатива експерта, компетенція експерта та спеціаліста.

Експертні дослідження є важливим, невід'ємним складником процесу доказування в адміністративному судочинстві. Між тим при розгляді судом справ у цій царині виникають питання пошуку та дослідження певних доказів, а також використання спеціальних знань у такій діяльності. Метою цієї статті є дослідження статусу експерта та спеціаліста як суб'єктів адміністративного судочинства через призму чіткого розмежування їх прав та обов'язків, удосконалення компетенції, що сприятиме досягненню завдань адміністративного судочинства. Загальні засади процесуальної діяльності експерта та спеціаліста розглядали В. Д. Арсеньєв, В. М. Бевзенко, Б. Т. Белкін, Л. В. Винницький, Б. А. Галкін, Є. П. Гришина, Е. Ф. Демський, Л. М. Карнеєва, С. В. Ківалов, Л. В. Клейман, Т. О. Коломоєць, А. Т. Комзюк, О. В. Кудрявцева, Р. О. Куйбіда, С. В. Курильов, В. О. Лазарева, С. Л. Мельник, О. І. Миколенко, Ю. К. Орлов, Р. Д. Рахунов, Л. Т. Фаткуллін, С. А. Шейфер, П. С. Елькінд, М. Л. Якуб та ін. У 2009 році В. К. Колпаков та В. В. Гордєєв опублікували монографію «Докази та доказування в адміністративному судочинстві» [1]. Втім правове становище експерта та спеціаліста в адміністративному судочинстві не піддавалося спеціальному дослідженню, що й обумовило актуальність даної статті.

Із точки зору семантики експерт (від лат. «expertus» – досвідчений) – фахівець у будь-якій галузі людської життєдіяльності, який проводить експертизу та за допомогою своїх знань і досвіду надає кваліфіковану консультацію [2; с. 340]. Однак, у правозастосовчій практиці відсутній однозначний підхід до правового становища експерта. Так, Європейська континентальна доктрина розглядає експерта, як помічника судді, англо-американська – як свідка [3; с.64]. В Угорщині експерти працюють на постійній основі в судовому відомстві і в разі необхідності проведення експертизи залучаються до справи. За процесуальним законодавством Польщі існує дві категорії експертів: 1) індивідуальні судові експерти – службовці в державних експертних установах та спеціалісти-професіонали, які володіють знаннями в певній галузі, не будучи судовими експертами; 2) колективні судові експерти – державні установи, які дають висновки за запитом суду [4]. За законодавством Німеччини експерт є помічником судді і також несе відповідальність за розгляд та вирішення справи [5; с. 32].

Законодавство України визначає експерта як самостійного суб'єкта процесу, який має власний обсяг процесуальних прав та обов'язків, що відрізняє його від інших суб'єктів процесуальної діяльності. Йдеться, перш за все, про Закон України «Про судову експертизу» (далі – Закон) [6; с. 232]; Кодекс адміністративного судочинства (далі – КАСУ) [7; с. 446]. У правозастосовчій діяльності в цій сфері мають також враховуватися роз'яснення, які містяться в постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах» (далі – Постанова Пленуму ВСУ) [8]. Так, відповідно до ст. 10 Закону судовими експертами взагалі можуть бути особи, які мають необхідні знання для надання висновку з досліджуваних питань. Стаття 66 КАСУ зазначає, що експерт є особою, яка має необхідні знання, та якій у порядку, встановленому цим Кодексом, доручається дати висновок з питань, що виникають під час розгляду справи та стосуються спеціаль-

них знань цієї особи, шляхом дослідження матеріальних об'єктів, явищ і процесів, що містять інформацію про обставини справи [7].

Серед учених спостерігається однорідність підходів до визначення поняття «експерт». Так, Е. Р. Росинська та М. Г. Щербаковський вказують, що судовий експерт – це обізнана в будь-якій галузі знання особа, яка має спеціальні знання, володіє теорією й методикою проведення певних видів та родів судових експертиз, які відповідно до закону доручено дати письмовий висновок з окремих питань [9, с. 24; 10, с. 15]. Аналогічних поглядів дотримуються Т. О. Гужвий, С. В. Ківалов, О. В. Кузьменко [11, с. 110; 12, с. 321]. А. Т. Комзюк звертає увагу на необхідність наявності в таких осіб досвіду та навичок для надання висновку з досліджуваних питань у юридичній справі [3]. В. В. Гордєєв та В. К. Колпаків розглядають експерта як спеціального суб'єкта адміністративного судочинства, який проводить експертизу [1; с. 56]. Зазначене дає підстави визначити експерта як спеціального (особливого) суб'єкта в адміністративному судочинстві, який володіє необхідним комплексом знань і методикою проведення певного роду та виду експертиз, бере активну участь у доказовій діяльності в суді шляхом складання висновку за результатами дослідження обставин справи.

Компетенція експерта (від лат. competio – відповідати, бути відповідним) може розглядатися в двох аспектах: 1) як коло повноважень (прав та обов'язків експерта), визначених процесуальним законом; 2) як комплекс знань у галузі теорії, методики, практики судової експертизи визначеного роду, виду. У цьому аспекті виділяють об'єктивну компетенцію (тобто обсяг знань, якими повинен володіти експерт), та суб'єктивну (визначається його освітою, спеціальною підготовкою, досвідом при вирішенні аналогічних завдань, індивідуальною здатністю до евристичного мислення) [9; с. 96]. Критеріями, за якими оцінюють компетентність експерта, є його освіта та стаж професійної діяльності у сфері науки

і практики, які необхідні для проведення експертизи [13; с. 21].

Загальне коло прав експерта наведено в ст. 13 Закону України «Про судову експертизу» та конкретизовано в п. 2. 2. Інструкції «Про призначення та проведення судових експертиз та науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень» (далі – Інструкція) [13; с. 21]. Окремі права експерта в адміністративному судочинстві визначені у ст. 66 КАСУ. Для мети даної статті усю сукупність прав експерта як особливого суб'єкта адміністративного провадження можна поділити на загальні та спеціальні. До загальних відносяться права на: 1) оплату праці (одержувати винагороду за проведену експертизу як за рахунок Державного бюджету, так і за рахунок замовника, на компенсацію витрат); 2) безпеку життєдіяльності (забезпечення безпеки осіб, їх власності тощо за наявності відповідних підстав).

До спеціальних відносяться права на: 1) доступ до матеріалів справи (знайомитися з матеріалами справи, подавати клопотання про надання додаткових матеріалів, указувати у висновку на виявлені в ході проведення судової експертизи факти, які мають значення для справи й із приводу яких йому не були поставлені питання); 2) участь у розгляді справи (з дозволу особи або органу, які призначили судову експертизу, бути присутнім під час проведення судових дій і заявляти клопотання, що стосуються предмета судової експертизи, ставити запитання особам, які беруть участь у справі, та свідкам, викладати письмово відповіді на питання, які ставляться йому під час надання роз'яснень); 3) оскарження дій та рішень уповноважених органів і посадових осіб (подавати скарги на дії особи, у провадженні якої перебуває справа, якщо ці дії порушують права судового експерта, оскаржувати в установленому порядку дії та рішення особи або органу, який призначив експертизу, що порушують права експерта або порядок проведення експертизи).

Ознайомлення із зазначеним переліком прав експерта дозволяє виділити певні

відмінності у їх змістовному наповненні. Наприклад, за КАС України експерт має право «заявляти клопотання про надання йому додаткових матеріалів і зразків», за Законом – «подавати клопотання про надання додаткових матеріалів», за Інструкцією – «порушувати клопотання відповідно до процесуального законодавства про надання додаткових та інших матеріалів для вирішення поставлених питань». У зв'язку з наведеним постають запитання про сутність понять «заявляти», «подавати», «порушувати», «додаткових матеріалів», «зразків», «інших матеріалів». За етимологічним значенням заявляти – повідомляти про що-небудь, звертатися із викладом відомостей, положень, думок; подавати – звертатися до будь-кого із заявою, проханням, скаргою тощо; порушувати – робити що-небудь усупереч наказові, закону та інше [2; с. 439, 1006, 1074]. На нашу думку, зазначені положення мають бути сформульовані в законі таким чином: подавати клопотання про надання додаткових матеріалів та інших матеріалів для вирішення поставлених питань, що має відповідати більш точному визначенню прав експерта.

Другим елементом правового статусу експерта є його обов'язки. Зміст положень ст. 12 Закону, ст. 66 КАСУ, п. 2.1. Інструкції дають підстави класифікувати обов'язки експерта за ступенем можливості їх реалізації на абсолютні, відносні, деліктні. До перших, які не залежать від конкретних обставин справи, належать: 1) прийняття експертом до виконання дорученої йому експертизи; 2) проведення повного та всебічного дослідження наданих йому об'єктів; 3) надання обґрунтованого та об'єктивного письмового висновку щодо поставлених йому питань; 4) роз'яснення змісту висновку; 5) забезпечення збереження об'єкта експертизи під час проведення дослідження. До відносних обов'язків експерта, реалізація яких залежить від певних обставин справи, відносяться такі: 1) прибути за викликом до суду; 2) повідомити в письмовій формі особу або орган, яка призначила експертизу, про неможливість її проведення.

Якщо поставлене питання виходить за межі компетенції або надані матеріали не достатні для вирішення поставленого питання, а вистребувані додаткові матеріали не були отримані; 3) заявити самовідвід за наявності передбачених законом підстав; 4) проводити окремі дослідження з дозволу особи, яка призначила експертизу; 5) повідомити невідкладно суд про неможливість проведення експертизи через відсутність у нього необхідних знань або без залучення інших експертів. Особливе місце посідають деліктні обов'язки експерта, які виникають внаслідок невиконання покладених на нього зобов'язань, а саме – понести дисциплінарну, матеріальну, адміністративну (ст.ст. 185–3, 185–4 Кодексу України про адміністративні правопорушення) та кримінальну відповідальність (ч. 1 ст. 384, ч. 1 ст. 385, ч. 1 ст. 387 КК України). Якщо об'єднати вищезазначені обов'язки експерта, можна простежити певні відмінності у їх змістовному наповненні. Так, за Законом «експерт повинен на вимогу органу дізнання, слідчого, прокурора, судді, суду дати роз'яснення щодо даного ним висновку», за Інструкцією – «з'явитися на виклик особи або органу, який призначив експертизу, для надання роз'яснень чи доповнень з приводу проведеної експертизи або причини повідомлення про неможливість її проведення», за Кодексом – «прибути за викликом суду, дати висновок або роз'яснити його в судовому засіданні». Також виникають певні розбіжності щодо визначення мети виклику експерта до суду: для «роз'яснення висновку», «надання роз'яснень чи доповнень щодо проведеної експертизи», «надання та роз'яснення висновку». За етимологічним походженням роз'яснення – те, що вносить ясність у що-небудь, сприяє з'ясуванню чогось; доповнення – те, що доповнює що-небудь, виступає додатком до чогось [2; С. 1273, 319]. На нашу думку, сформулювати відповідні норми закону необхідно наступним чином: «експерт повинен з'явитися за викликом до суду для надання роз'яснень та доповнень з приводу проведеної експертизи». Вважаємо також доречним доповнити підстави неможливості

дати висновок експерта такими, як «обмеження знань експерта сучасним рівнем розвитку науки, що не дозволяє надати відповідь на поставлені питання».

Статус експерта, на відміну від інших учасників процесу, обумовлений такою його ознакою, як незалежність (ст. 4 Закону). Експерт є незалежним у виборі методів, засобів дослідження представлених йому об'єктів. Використовуючи свої спеціальні знання, досвід та навички він самостійно, в межах своєї компетенції виявляє нові чинники, які мають значення для пізнання обставин справи. Саме цим експертиза відрізняється від інших засобів доказування [15]. Організаційно-правовими гарантіями незалежності експерта виступають: а) процесуальний порядок відбору експерта, призначення, проведення та використання результатів експертизи; б) заборона попередньої участі експерта у правовій, управлінській чи іншій діяльності, що стосується предмета експертизи; в) неприпустимість прямої чи непрямої, службової, особистої чи іншої форми залежності експерта від осіб чи органів, зацікавлених у певному результаті справи, в якій проводиться експертиза; г) вимога відводу та самовідводу експерта при виявленні його зацікавленості в результаті справи; д) створення необхідних умов для здійснення експертом його професійної діяльності; е) система матеріального та соціального забезпечення експерта; є) застосування заходів безпеки щодо експерта в разі наявності реальної загрози його життю, здоров'ю, житлу або майну; ж) встановлення відповідальності осіб, винних у вчиненні протиправного впливу на експерта.

Серед важливих процесуальних гарантій незалежності експерта особливе місце посідає право експертної ініціативи, яке визначається як процесуальна категорія, відповідно до якої експерт за наслідками вивчення конкретних об'єктів дослідження отримує переконання в наявності можливості виходу за межі сформульованого судом завдання й реалізує дану можливість шляхом формулювання додаткових відомостей, які відносяться до предмету екс-

пертизи [16, с. 57; 17, с. 221]. Традиційно експертна ініціатива розглядається як встановлення експертом на власній розсуд додаткових фактів та обставин, які хоча й не передбачені в його завданні, але мають значення для вирішення справи [17]. У науці процесуального права визначені такі умови, за яких проявляється експертна ініціатива: 1) експерт може в межах своєї компетенції досліджувати додаткові речові докази; 2) його ініціатива має сприяти встановленню істини у справі. Право на експертну ініціативу може бути реалізовано, якщо: 1) фактичні дані, питання відповідно до яких не були поставлені та виникли в процесі дослідження експертом, входять до предмету дослідження даного роду експертизи; 2) встановлення таких фактичних даних не потребує проведення нового та додаткового дослідження або здійснюється на основі представлених йому об'єктів та матеріалів справи [18]. Хоча серед учених не склалося однозначних поглядів щодо необхідності наділення експерта такою ініціативою, втім найбільш обгрунтованою є точка зору С. М. Кульчицького, який вважає, що експерт ініціативу може проявляти в двох формах: процесуальній та непроцесуальній. Процесуальною є дослідження експертом представлених речових доказів, що закріплено відповідною статтею закону, результати якого мають відобразитися у висновку експерта. Непроцесуальною є активна, творча діяльність експерта, спрямована на виявлення та оцінку фактичних даних, які відносяться до справи [16; с. 37]. Як правило, непроцесуальна форма не тільки передуює процесуальній, а може й слідувати за нею у випадках, коли йдеться про проведення додаткової або комплексної експертизи.

На практиці виникає питання щодо меж експертної ініціативи, хоча на рівні законодавства такі аспекти експертної діяльності не визначені, втім для їх з'ясування вихідними є положення ст. 66 КАСУ та п. 2.3. розділу 2 Інструкції щодо: а) заборони експерту без письмової вказівки керівника експертної установи самостійно проводити експертизу; б) за власною ініціативою зби-

рати матеріали, що підлягають дослідженню; в) обирати вихідні дані для проведення експертизи, якщо вони відображені в наданих матеріалах неоднозначно; г) вступати у непередбачені законом контакти з особами, які прямо чи побічно зацікавлені в результатах експертизи, д) спілкуватися із особами, які беруть участь у справі, а також з іншими учасниками адміністративного процесу, за винятком дій, пов'язаних з проведенням експертизи [19; с. 7]. У той же час, відповідно до п. 14 ч.1 ст. 92 Конституції України, засади судової експертизи визначаються виключно законами України, що дає підстави для окреслення експертної ініціативи на законодавчому рівні.

Допомога експерта під час дослідження обставин справ, які розглядаються в порядку КАС України, проявляється у його функціях, а саме: 1) участі в дослідженні обставин справи; 2) складанні висновку за результатами дослідження та встановлення фактів, що мають доказове значення; 3) обгрунтуванні власних висновків; 4) оцінці встановлених фактів; 4) інформуванні учасників адміністративного судочинства про результати та сутність зроблених досліджень з урахуванням надбань науки та техніки.

Іншим самостійним суб'єктом, який також бере участь у доказуванні, є спеціаліст, тобто той, хто досконало володіє певною спеціальністю, має глибокі знання в певній галузі науки, техніки, мистецтва, або той, хто досяг високої майстерності в будь-чому, знавець чогось, фахівець у певній сфері знань та діяльності [2; с. 340, 1530, 1364]. Фахівець – це особа, яка досконало володіє якимось фахом, має високу кваліфікацію, глибокі знання з певної галузі науки, техніки, мистецтва [2; с. 1530]. Відповідно до ч. 1 ст. 67 КАСУ, спеціалістом визнається особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних засобів і може надавати консультації під час вчинення процесуальних дій з питань, що потребують відповідних спеціальних знань та навичок [7; с. 114].

У теорії та правозастосовній діяльності поняття «експерт» та «спеціаліст» ототож-

юються або, навпаки, розмежовуються, Коча С. В. Ківалов вважає, що висновок експерта взагалі не має доказового значення, а його функція є суто технічною, допоміжною [11; с. 9]. Ми ж підтримуємо погляди Е. Р. Росинської, М. Г. Щербаківського щодо необхідності розмежування цих понять, виходячи з різного змістовного наповнення їх діяльності [9; с. 9]. Т. В. Сахнова цілком обгрунтовано пропонує взагалі поділяти спеціалістів на спеціаліста-консультанта, який надає оцінку науковій обгрунтованості проведеної експертизи, та спеціаліста – самостійного учасника процесуальних дій, основне призначення якого полягає у виявленні фактичних даних у справі [20; с. 19–20]. Ми цілком погоджуємося з такими формами використання спеціальних знань спеціаліста у правозастосовчій діяльності.

Як аргумент на підтримку зазначених поглядів можна навести положення ст. 80 КПК Російської Федерації, відповідно до якого висновок спеціаліста було введено в якості нового виду доказів та значно розширено коло його прав у порівнянні з правами експерта. Наприклад, спеціаліст наділений правом самостійного збирання додаткових матеріалів для дослідження обставин справи [21]. Вирішення цих питань актуалізується, зокрема, у зв'язку зі зростанням кількості введених в обіг електронних документів та потреба їх залучення як доказів, особливо тих, що передаються через Інтернет. Тому в огляді сайтів користувачів таких технічних засобів, як слушно наголошують О. Т. Боннер та В. І. Тертишніков, повинен брати участь спеціаліст [22; 23]. Крім електронного документа та інформації, отриманої з Інтернету, у судовій практиці широко застосовуються й спеціальні сучасні технічні засоби доказування, проте ці питання не знайшли свого вирішення в законодавстві України. Між тим у випадку виникнення труднощів у визначенні правильності роботи приладів обліку та достовірності відображення ними певних явищ, які були покладені сторонами в основу адміністративних правовідносин, суд на допомогу може залучати спеціалі-

тів або експертів для з'ясування зазначених питань. Тим самим можна уникнути на практиці помилок та курйозів [22]. Тож ми переконані в необхідності доповнення ст. 69 КАС України висновком спеціаліста як засобом доказування, тим самим надавши йому доказового значення.

Спеціаліст залучається до справи з певною метою, яку можна поділити на основну та додаткову. В якості першої, як це впливає із положень ч. 2 ст. 67 КАСУ, виступає надання ним науково-технічної допомоги суду в пошуку, виявленні, фіксації та залученні речових доказів, отриманні фактичних даних. Додатковою (не процесуальною) метою участі спеціаліста в судовому засіданні є проведення ним попередніх експрес-досліджень та надання усних консультацій у вигляді суджень. Утім, хоча думку спеціаліста (фахівця) з питань, що потребують спеціальних знань, не може замінити висновок експерта, однак вона є дієвим інструментом для належної його оцінки, може слугувати підставою для призначення експертизи, в тому числі й додаткової чи повторної. Спеціаліст висловлює своє судження, що ґрунтується на його профільних знаннях та практичному досвіді роботи [24; с. 37]. Зі змісту процесуальних норм випливає, що сама по собі участь особи у справі як спеціаліста не перешкоджає її залученню як експерта [19; с. 8].

Що стосується прав спеціаліста, то в законодавстві їх перелік відсутній. Виходячи з функціональної спрямованості його діяльності, вважаємо, що до прав спеціаліста можна віднести наступні: 1) бути повідомленим, з якою метою він залучається до участі у справі; 2) вимагати конкретних вказівок з боку суду для визначення мети його участі в судовому засіданні; 3) звертати увагу суду на обставини, які стали відомі йому як спеціалісту та мають значення для правильного вирішення справи; 4) ставити питання сторонам, якщо це необхідно для вирішення поставленого перед ним завдання; 5) робити зауваження на протокол судового засідання у випадку допущення в ньому помилки. До числа обов'язків спеціаліста можна віднести такі: 1) участь у роз-

гляді справи за ухвалою суду; 2) надання допомоги суду та іншим учасникам процесу у виявленні, фіксації інших речових доказів; 3) сприяння раціональному вибору тактики проведення судового засідання; 4) консультування суду та інших учасників процесу з питань, що стосуються встановлення обставин справи; 5) повідомлення суду та іншим учасникам процесу довідково-інформаційних даних, які входять до сфери його знань; 6) надання допомоги у формулюванні судом та іншими учасниками процесу питань експерту. Отже, головні обов'язки спеціаліста зводяться до консультування суду та інших учасників процесу, надання їм технічної та методичної допомоги, а також допомоги у практичному здійсненні ними конкретних процесуальних дій.

На підтвердження своєї позиції щодо самостійності статусів спеціаліста та експерта розглянемо їх схожі риси та відмінності. В основу схожості функціональних обов'язків експерта та спеціаліста можна покласти наступні положення: 1) діяльність експерта та спеціаліста базується на спеціальних знаннях, які є необхідними для вирішення специфічних питань, що виникають при відправленні правосуддя; 2) експерт та спеціаліст – це суб'єкти, які можуть однаково володіти спеціальними знаннями; 3) ініціатива залучення до справи цих осіб в адміністративному судочинстві належить суду та іншим учасникам процесу; 4) однаковість вимог (об'єктивність) до діяльності експерта та спеціаліста.

Відмінності їх статусу обумовлені особливостями: 1) процесуальної діяльності (спеціаліст бере участь у судових діях, а експерт – у проведенні експертизи); 2) мети залучення до справи (експерт – для дослідження вже зібраних об'єктів (фактичних даних) та побудови висновку, спеціаліст – для збирання первинних даних, надання консультацій на вимогу суду та інших учасників процесу); 3) процесуального становища (експерт діє самостійно, спеціаліст – під керівництвом судді); 4) змісту практичної діяльності (експерт проводить науково-обґрунтоване дослідження, спеціаліст – надає усні консуль-

тації, письмові роз'яснення, технічну допомогу); 5) відповідальності (для експерта – адміністративна та кримінальна, для спеціаліста – адміністративна); 6) характеру науково-практичних засобів та методів, що застосовуються в процесі дослідження (експертом – неруйнівні та руйнівні об'єкти, спеціалістом – неруйнівні й такі, що зберігають властивості об'єктів); 7) значення результатів дослідження (експерта – доказове, спеціаліста – орієнтуюче або доказове (конкретна відповідь спеціаліста); 8) логічних прийомів, які застосовуються при дослідженні (реалізуються експертом через призму стадійності дослідження об'єктів, у спеціаліста така стадійність відсутня); 9) процесуальної ролі (експерта – власне експерт – особа, яка дає показання під час допиту, та роль, яка реалізується під час експертної ініціативи, роль спеціаліста є його єдиною формою участі під час розгляду справи); 10) характеру інформації, яка є об'єктом дослідження (експерт – виявляє приховану інформацію, спеціаліст – не лише виявляє таку інформацію, а й оперує нею); 11) функціональної спрямованості (експерт виконує дослідницьку функцію, спеціаліст – консультаційну та практичну); 12) підсумкового оформлення результату роботи (експерт надає письмовий висновок, а спеціаліст – письмові консультації, які оголошуються під час судового засідання (консультації та пояснення спеціаліста, які даються в усній формі, заносяться до протоколу судового засідання); 13) доказового значення результатів дослідження (висновок експерта є прямим доказом у справі, спеціаліста – побічним доказом, має проміжне значення в процесі доказування) [24; с. 46]. На нашу думку, головним критерієм відмінності статусу експерта та спеціаліста є не обсяг знань, котрими вони володіють, а ступінь вирішення завдань, які стоять перед ними: спеціаліст залучається у випадках достатності емпіричного засобу вирішення завдань, що не потребують спеціального дослідження.

Отже, експерт залучається судом з метою проведення досліджень представлених йому об'єктів та дачі відповідного виснов-

ку, що може бути покладено в доказову базу справи, яка розглядається в порядку адміністративного судочинства. Спеціаліст бере участь у справі для надання допомоги суду, використовуючи свої спеціальні знання та навички, він сприяє виявленню, закріпленню та залученню до справи доказів, звертає увагу на пов'язані з ними обставини та їх правильне значення. Висновки експерта та спеціаліста мають бути оцінені судом з точки зору їх допустимості, відносності та достовірності. Втім на практиці, в разі потреби залучення до справи фахівців, суди не завжди дотримуються вимог закону й припускаються помилки:

призначаючи експертизу, доручають її виконання не уповноваженим особам (які не є суб'єктами судово-експертної діяльності) та установам, що з об'єктивних причин не спроможні провести ці дослідження. Внаслідок цього справи тривалий час не знаходять свого вирішення або вирішуються неналежним чином, чим завдається шкода правам громадян та охоронюваним законом інтересам юридичних осіб. Тож питання обґрунтованого розмежування компетенції експерта та спеціаліста в адміністративному судочинстві мають важливе значення для постановлення законних та обґрунтованих рішень судом.

Використані джерела:

1. Колтаков В. К. Докази та доказування в адміністративному судочинстві: монографія / В. К. Колтаков, В. В. Гордєєв. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2009. – 128 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.); уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
3. Камзюк А. Т. Експерт в адміністративному судочинстві / А. Т. Камзюк // Право і безпека. – 2009. – 2. – С. 64–68.
4. Винберг А. И. Криминалистическая экспертиза в европейских странах / А. И. Винберг. – М.: Госюриздат, 1959. – 150 с.
5. Молдован А. В. Докази у кримінальному процесі Федеративної Республіки Німеччини / А. В. Молдован // Адвокат. – 2009. – № 3. – С. 30–33.
6. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038а-ХІІ // Відомості Верховної Ради. – 1994. – № 28. – С. 232.
7. Кодекс адміністративного судочинства // Відомості Верховної Ради. – 2005. – № 35 – 36, 37. – С. 446.
8. Про судову експертизу в кримінальних та цивільних справах: постановова ВСУ № 8 від 30.05.1997 р. // Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України (1972–2007). – Харків: Видавець ФО-П Вапнярчук Н. М., 2007. – 720 с.
9. Россинская Е. Р. Судебная экспертиза в гражданском, арбитражном, административном и уголовном процессе; 2-е изд., перераб. и доп. / Е. Р. Россинская; – М.: Норма. 2009. – 688 с.
10. Щербаковський М. Г. Призначення судових експертиз: навч. посіб. / М. Г. Щербаковський. – Х.: Фактор, 2011. – 400 с.
11. Адміністративне процесуальне (судове) право України: підручник; за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса: Юридична література, 2007. – 312 с.
12. Кузьменко О. В. Адміністративно-процесуальне право України: підручник / О. В. Кузьменко, Т. О. Гуржій; за заг. ред. О. В. Кузьменко. – К.: Атіка, 2008. – 416 с.
13. Клименко Н. І. Щодо питань про компетенцію судового експерта / Н. І. Клименко // Криміналістичний вісник: наук.-практ. зб. // ДНЕКЦ МВС України; НАВС. – К.: ТОВ «Еліт Прінт», 2010. – № 2 (14). – 170 с.
14. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень / наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5 // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1®=z0705-98>;